

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta tropického zemědělství

Katedra ekonomiky a rozvoje

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta tropického
zemědělství**

**Srovnání systémů alternativních finančních prostředníků
se zaměřením na mikrofinancování mezi
Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou**

Bakalářská práce

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce:
Dipl.-Kfm. Tomáš Hes, Ph. D.

Vypracovala:
Michaela Bílková

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomického rozvoje

Fakulta tropického zemědělství

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Michaela Bílková

Trvale udržitelný rozvoj tropů a subtropů

Název práce

Srovnání systémů alternativních finančních prostředníků se zaměřením na mikrofinancování mezi ČR a BiH

Název anglicky

Comparison of systems of alternative financial intermediaries with focus on microfinance in Czech Republic and BiH

Cíle práce

Mým cílem je analyzovat a srovnat stav systémů alternativních finančních zprostředkovatelů se zaměřením na mikrofinancování v České republice a Bosně a Hercegovině, a zjistit jejich stav a vývoj.

Metodika

Přehled literatury bude zaměřen především analýzy úlohy a principy alternativních finančních zprostředkovatelů se zaměřením na mikrofinancování v České republice a Bosně a Hercegovině. Studium a výzkum je zaměřen na současnou situaci pro mikrofinancování na pozadí celkového finančního systému. Experimentální část bude zahrnovat průzkum trhu na základě sekundárních dat mikrofinančních institucí.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Srovnání systémů alternativních finančních prostředníků se zaměřením na mikrofinancování mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze, dne 17. 4. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu práce Dipl.-Kfm. Tomáši Hesovi, Ph. D. za cenné připomínky a odborné rady, které přispěly ke zpracování této bakalářské práce. Dále děkuji své rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Abstrakt

Předmětem této bakalářské práce je porovnání mikrofinancování v České republice a Bosně a Hercegovině. Tato oblast má zastoupení především v Bosně a Hercegovině. V České republice je pojem mikrofinancování poměrně nový. Nepatří tak mezi státy s funkčními mikrofinančními institucemi. Cílem této práce je porovnání systémů mikrofinancování v těchto dvou zemích. Díky této práci je možné získat ucelený pohled na mikrofinancování v Evropských státech. V této práci je přihlédnuto k historickému a ekonomickému vývoji ČR a BiH. Tyto dva státy mají podobnou historii a to vznik po rozpadu Rakouska-Uherska. Je však zajímavé, jak rozdílnými směry se tyto dvě ekonomiky ubíraly. Bakalářská práce byla zpracována převážně na základě internetových zahraničních zdrojů a to z důvodu existence velmi malého množství zdrojů informací v České republice. Mikrofinanční trh Bosny a Hercegoviny se ukázal jako mnohem vyspělejší, než trh v ČR. Mohl by se stát vzorem pro rozvoj mikrofinancí v České republice.

Klíčová slova: Bosna a Hercegovina, mikrofinance, Česká republika, chudoba, mikroúvěr, mikrofinanční instituce

Abstract

The subject of this thesis is the comparison of microfinance in the Czech Republic and Bosnia and Herzegovina. This area is represented mainly in Bosnia and Herzegovina. The Czech Republic is a relatively new concept of microfinance. It does not belong to the states with functional microfinance institutions. The aim of this thesis is to compare microfinance systems in these two countries. Because of this , it is possible to obtain a comprehensive view of microfinance in European countries. In this thesis we take into account the historical and economic development of the Czech Republic and BiH. These two states have a similar history and emergence after the collapse of the Austro-Hungarian Empire. Interestingly, however, as different directions of the two move in economics. This thesis was prepared mainly on the basis of Internet and foreign sources due to the existence of very small amounts of information sources in the Czech Republic. The microfinance market of Bosnia and Herzegovina has proved far more advanced than the market in the Czech Republic. It could become a model for the development of microfinance in the Czech Republic.

Key words: BiH, microfinance, Czech republic, poverty, microcredit, microfinancial institutions

Obsah

1	ÚVOD	- 1 -
2	CÍLE PRÁCE	- 2 -
3	METODOLOGIE	- 3 -
4	CHUDOBA	- 4 -
4.1	DEFINICE CHUDOBY	- 4 -
5	HISTORIE MIKROFINANCOVÁNÍ	- 5 -
6	MIKROFINANCOVÁNÍ	- 7 -
6.1	PRINCIPY MIKROFINANCOVÁNÍ	- 7 -
6.2	STRUKTURA MIKROÚVĚROVÁNÍ.....	- 8 -
6.2.1	<i>Mikroúvěř</i>	- 9 -
6.2.2	<i>Poskytování úvěrů od MFI</i>	- 10 -
6.2.3	<i>Mikropojištění</i>	- 10 -
6.2.4	<i>Mikrospoření</i>	- 11 -
6.2.5	<i>Poskytování mikroúvěru</i>	- 11 -
6.3	MIKROFINANČNÍ INSTITUCE	- 12 -
6.3.1	<i>Úspěšné mikrofinanční instituce</i>	- 15 -
6.4	MIKROFINANCE V EVROPĚ.....	- 16 -
6.5	EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND	- 17 -
6.5.1	<i>Mikrofinancování Progress</i>	- 18 -
7	MIKROFINANCE V ČESKÉ REPUBLICE	- 18 -
7.1	VÝVOJ BANKOVNICTVÍ PO ROZPADU RAKOUSKA-UHERSKA	- 18 -
7.2	SOUČASNÁ SITUACE MIKROFINANCÍ V ČESKÉ REPUBLICE	- 19 -
7.3	SUBJEKTY ZABÝVAJÍCÍ SE MIKROFINANCOVÁNÍM V ČR	- 19 -
7.3.1	<i>Microfinance, a. s.</i>	- 19 -
7.3.2	<i>myELEN.com</i>	- 19 -
7.3.3	<i>Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB)</i>	- 20 -
7.4	KONCEPCE PODPORY MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKATELŮ	- 21 -
8	BOSNA A HERCEGOVINA	- 23 -
8.1	SOUČASNÝ STAV EKONOMIKY	- 23 -
8.2	VÝVOJ MIKROFINANČNÍHO TRHU V BIH	- 24 -
8.3	MIKROFINANČNÍ INSTITUCE	- 25 -
8.3.1	<i>Partner microcredit foundation</i>	- 25 -

8.3.2	<i>Microcredit foundation EKI</i>	- 26 -
8.3.3	<i>MCF Sunrise</i>	- 26 -
8.4	REGULAČNÍ A KONTROLNÍ RÁMEC.....	- 26 -
9	KOMPARACE ČESKÉ REPUBLIKY A BOSNY A HERCEGOVINY	- 27 -
9.1	ZHODNOCENÍ MIKROFINANČNÍHO SEKTORU V ČR.....	- 27 -
9.2	ZHODNOCENÍ MIKROFINANČNÍHO SEKTORU V BIH.....	- 27 -
9.3	POROVNÁNÍ MIKROFINANČNÍHO SEKTORU V ČR A BIH.....	- 28 -
10	ZÁVĚR	- 29 -
11	REFERENCE	- 30 -

Seznam grafů

Graf 1: Průměrná výše půjček v kontinentech	- 6 -
---	-------

Seznam obrázků

Obrázek 1: Struktura mikroúvěrování	- 8 -
---	-------

Obrázek 2: Globální rozložení mikrofinančních dlužníků	- 9 -
--	-------

Obrázek 3: Poloha Bosny a Hercegoviny na mapě Evropy	- 23 -
--	--------

Seznam tabulek

Tabulka 1: Mikrofinanční instituce v BiH	- 25 -
--	--------

Seznam zkratk použitých v práci

BiH	Bosna a Hercegovina
ČMZRB	Českomoravská záruční a rozvojová banka
ČR	Česká republika
e-MFP	Evropská mirofinanční platforma
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EUR	Euro
HDP	Hrubý domácí produkt
Kč	Koruna česká
MFI	Mikrofinanční instituce
Mil.	Milión
Mld.	Miliarda
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MSP	Malé a střední podniky
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
OSN	Organizace spojených národů
USD	Americký dolar

1 Úvod

Celosvětovým problémem, který se řeší dnes a denně, je chudoba. Lidé, žijící v těchto poměrech často nemají finanční prostředky ani na zajištění základních životních potřeb. Existuje řada organizací, která se zaměřuje na pomoc v oblastech s nejvyšší mírou chudoby. Bohužel to tento problém neřeší plošně, ale pouze lokálně. Díky tomuto rozdělení pomoci se dostává do povědomí oblast mikrofinancování, které se stává významnou součástí finančního sektoru. Chudí lidé tak mají možnost se díky mikrofinančním institucím dostat k finančním prostředkům pro lepší život, respektive pro rozvoj vlastního podnikání. Světová organizace, jakou je OSN považuje mikrofinancování jako dlouhodobě udržitelnou formu pomoci a zařadila ho tak mezi své hlavní rozvojové cíle. Mikrofinance jsou známé nejen v rozvojových zemích, ale i ve vyspělých zemích. Kromě poskytování mikroúvěrů, spoření či pojištění je v těchto zemích možnost vkládat volné finanční prostředky jako investor a tím zajistit kapitál pro mikroúvěrování. Zisk z těchto investic tak investorům dále pomáhá v ekonomickém rozvoji a samostatnosti.

Tato práce se zabývá srovnáním rozvoje mikrofinančních trhů České republiky a Bosny a Hercegoviny. Oba tyto státy byly součástí Rakouska-Uherska. Po jeho rozpadu se však vývoj těchto států ubíral rozdílnými směry. Ač oba státy leží na území Evropy, jejich ekonomická situace je velice rozdílná. Česká republika se v roce 2004 stala členem Evropské unie. Bosna a Hercegovina se řadí mezi potenciální kandidáty na další členskou zemi EU. Jednání o přijetí probíhají již od roku 2003 (Europien commission, 2012).

V návaznosti na dosavadní výsledky rozvojové spolupráce a úsilí Bosny a Hercegoviny o vstup do EU byl zpracován Program rozvojové spolupráce na období 2011 – 2017, jehož hlavním cílem je zlepšení ekonomické a sociální situace v Bosně a Hercegovině a podpora v integraci do EU.

Tím, že spolu mají tyto dva státy velmi dobré vztahy, mají možnost si předat cenné informace, které mohou zlepšit nejen ekonomickou situaci v obou těchto zemích.

2 Cíle práce

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo analyzovat a porovnat systémy alternativních finančních prostředníků se zaměřením na mikrofinancování v České republice a Bosně a Hercegovině. Oba tyto státy byly součástí Rakouska-Uherska. Po jeho rozpadu se však vývoj obou zemí ubíral rozdílným směrem.

Dalším cílem této práce bylo zjistit, jak mikrofinancování funguje, na jaké úrovni se v Bosně a Hercegovině nalézá a jakým způsobem by se dalo mikrofinancování uplatnit v České republice.

3 Metodologie

Tato bakalářská práce byla zpracována formou literární rešerše. Zabývá se tématem alternativních finančních prostředníků se zaměřením na mikrofinance mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou. Informace, které jsem využila k tvorbě této práce, jsou především zahraniční internetové zdroje, vědecké články a tištěná literatura. V České republice bohužel v současné době není dostatek informačních zdrojů, proto jsem ve většině případů použila zdroje zahraniční.

Všechny použité zdroje informací jsem uvedla dle citační normy v závěru této práce.

4 Chudoba

V současné době je chudoba považována za jeden z největších problémů globalizovaného světa. Mezinárodní společenství vnímá chudobu stále intenzivněji jako fenomén, který je třeba vymístit, respektive zmírnit jeho dopady. Pojetí chudoby se odvíjí od životní úrovně každé společnosti a tedy i definice chudoby procházejí s rozvojem společnosti jistou změnou (Exnerová, 2008).

Poslání skupiny Světové Banky (World Bank Group's) je vytesáno do kamene na ústředí ve Washingtonu: „*Naším snem je svět bez chudoby*“. Cílem Světové Banky je ukončení extrémní chudoby v rámci jedné generace. V posledních letech došlo k výraznému pokroku v oblasti snižování chudoby. Podle posledních odhadů v roce 2011 žije na světě 17% obyvatel na nebo pod hranici 1,25 USD na den. To je pokles z 43% oproti roku 1990 (World Bank Group's, 2015).

4.1 Definice chudoby

„Jako absolutní chudobu lze charakterizovat stav, kdy nedostatek prostředků neumožňuje uspokojovat základní životní potřeby do té míry, že je ohrožena sama existence člověka a hrozí mu smrt.“ (Tomeš, 1996).

Nejrozšířenějším způsobem měření chudoby je hranice vyjadřující minimální výši příjmu, která je zapotřebí k uspokojování základních životních potřeb, tedy k zajištění potravy a obydlí. Za celosvětovou hranici extrémní chudoby označila Světová banka v roce 1990 příjem dosahující pouze jednoho amerického dolaru na den, zvýšeného v roce 2008 na 1,25 USD (Exnerová, 2008).

„Neptejte se mě, co je to chudoba, protože jste mě potkali před mým domem. Podívejte se na můj dům a spočítejte počet děr. Podívejte se na mé potřeby a oblečení, které mám na sobě. Podívejte se na všechno a pište, co vidíte. To, co vidíte, je chudoba.“ A poor man from Kenya, 1997 (World Bank Group's, 2001).

Evropské státy nepatří mezi ty, ve kterých je chudoba největším problémem. I přesto je ale nutné ji řešit.

5 Historie mikrofinancování

Pojem ze světa ekonomie, tedy mikrofinancování, není ve světě žádnou novinkou. Již celá staletí existují po celém světě skupiny lidí, které společnými silami spoří finanční prostředky a vzájemně se úvěrují. Ve druhé polovině 19. století se na území Evropy začaly objevovat větší a formálnější spořicí a úvěrové instituce, které se shlukovaly především v blízkosti venkovských a městských nemajetných klientů.

Myšlenka úvěrového družstva byla rozvinuta Friedrichem Wilhelmem Raiffeisenem, z jehož organizace postupem času vznikla nejen v českých zemích známá Raiffeisenbank. Tato úvěrová družstva se od roku 1870 velice rychle rozšířila z oblastí kolem řeky Rýna do dalších evropských států, Severní Ameriky a v neposlední řadě do rozvojových zemí. Na počátku 19. století se začaly objevovat různé adaptace modelu na venkově v Latinské Americe a Asii. Například indonéska People's Credit Bank, která byla otevřena již v roce 1895, patří v dnešní době s více než 9000 pobočkami mezi nejrozsáhlejší finanční instituce v Indonésii. V průběhu několika let se však mnohé z těchto institucí staly neefektivními a zbytečně drahými (Hes, 2012).

Cílem těchto finančních intervencí venkova byla především modernizace zemědělského sektoru, zvýšení komercializace venkovských oblastí, mobilizace nevyužitých prostředků a zvýšení investic prostřednictvím úvěrů. V době, mezi padesátými a sedmdesátými léty minulého století, se vlády soustředily zejména na poskytování úvěrů pro malé a velké zemědělce v naději, že tím zvýší produktivitu a především příjmy. Snaha o získání zemědělského úvěru podporovaného státem však byla málokdy úspěšná. Rozvojové banky venkova trpěly masivním únikem kapitálu kvůli dotovaným úrokovým sazbám poskytovaných úvěrů. Tyto prostředky se tak mnohdy ani nedostaly k potřebným, ale často zůstávaly v rukou již zavedených zemědělců (Global envision, 2006).

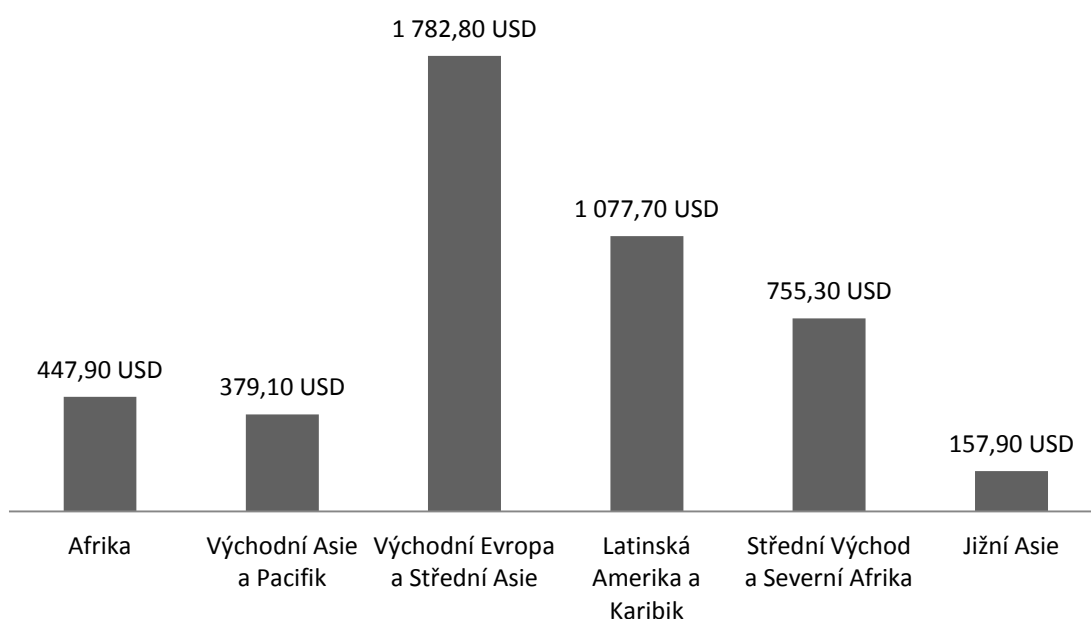
Za významný rok ve vývoji mikrofinancování je považován rok 1983, kdy Muhammad Yunus založil v Bangladéši banku jménem Grameen Bank (v překladu vesnická banka), s cílem, bojovat proti chudobě (Hes, 2012).

Muhammad Yunus získal doktorát v oboru ekonomie na Vanderbiltově univerzitě ve Spojených státech. Inspiroval ho hladomor v Bangladéši v roce 1974, kdy poskytl malý

úvěr, 27 USD skupině 42 rodin, které tak měly finanční prostředky na výrobu zboží, které dále prodávali. To vše bez zatížení drahými úvěry od bank, které by jim beztak nebyly poskytnuty. Yunus věřil, že pokud by se takovéto půjčky dostaly do podvědomí většího počtu obyvatel, mohly by tím rozhýbat ekonomiku a snížit míru rozsáhlé chudoby v Bangladéši. Na začátku roku 2005 již banka půjčila přes 4,7 miliardy amerických dolarů a do konce roku 2008 to bylo již 7,6 miliardy USD pro chudé (Grameen bank, 2015).

V roce 2006 byla Muhammadu Yunusovi udělena Nobelova cena za mír a oblast mikrofinancí se tak stala mnohem známější. Yunus pro Nobelovu nadaci sdělil: „Chudoba je umělý výtvar. Nepatří do lidské civilizace a my to můžeme změnit. Stačí, když změníme politiku a instituce. Lidé, se neprosí o charitu, ta není řešením. Mohou sami změnit své životy, když se jim dostane správné institucionální podpory. Půjčovat peníze není nic zvláštního, my je však půjčujeme chudým – těm, kterým nikdo jiný půjčit nechce.“ (Bayulgen, 2008).

Graf 1: Průměrná výše půjček v kontinentech

Zdroj: Holý, 2014

6 Mikrofinancování

Mikrofinancování se týká finančních služeb poskytovaných pro osoby s nízkými příjmy, obvykle na podporu při založení samostatné výdělečné činnosti. Mezi mikrofinanční produkty můžeme zařadit malé půjčky, spoření, pojištění a další služby, které si lidé žijící v chudobě mohou dovolit. Tyto služby pomáhají rodinám budovat vlastní mikropodniky, které jsou důležitým zdrojem zaměstnanosti, příjmů a ekonomické životaschopnosti v rozvojových zemích po celém světě (FINCA, 2014).

V méně rozvinutých rozvojových zemích světa jsou tak mikrofinance důležitou částí finančního trhu. Ve většině případů se jedná o poskytování finančních služeb chudým lidem. Objemy jednotlivých produktů se pohybují na úrovni 50 dolarů. Cílem mikrofinančních aktivit je především podpora drobných zemědělců, řemeslníků a obchodníků (Srncet et al., 2006).

Mikrofinance představují finanční zprostředkování mezi věřiteli a dlužníky. Jsou to malé půjčky, které jsou poskytovány na velmi krátké období a to v rozmezí od 4 do 6 měsíců (Hes, 2012).

Tento způsob financování podnikání a běžného života v rozvojových zemích, bývá velmi často jednou z mála možností, jak mohou tito lidé svobodně žít, být nezávislí a dostat se pryč z chudoby, která často hraničí s bojem o přežití. V běžných bankách obyvatelé nemají šanci uspět. Nemají hodnotný majetek, kterým by mohli ručit, ani žádnou bankovní historii. Z pohledu banky jsou tedy velmi riziková. Velkou šancí jsou pro ně proto mikrofinance. Životní úroveň v zemích EU je velice odlišná od nejchudších zemí světa.

„Jde o to, že práce za účasti mikrofinancování v rozvojových zemích je jedinou šancí. Lidé nemají na výběr. Musí být podnikatelé, protože nikdo jiný jim práci nedá.“ – Rupert Scofield (FINCA, 2015).

6.1 Principy mikrofinancování

Mikrofinanční prostředky jsou investice, které jsou určeny na podnikání, tedy podnikatelské úvěry. V této formě financování je vyžadována velmi přísná disciplína při splácení. Pokud by se dlužník dostal do platební neschopnosti, zaniká tak jakákoli

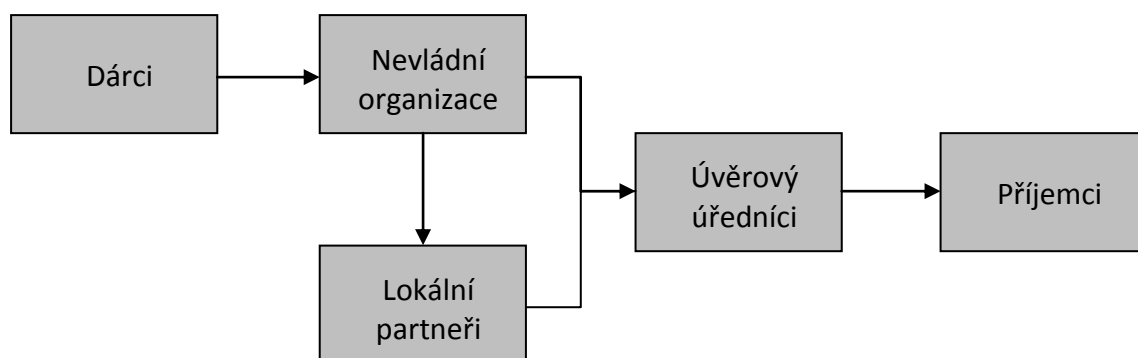
možnost na poskytnutí dalšího úvěru. Za splácení tohoto závazku neručí dlužník jakožto jednotlivec, ale skupina osob, úvěrová skupina, která má v čele svého zástupce. Vedoucí této skupiny má za úkol vybírání splátek, komunikaci s bankou, ale také dohled nad dodržováním disciplíny. Ta zahrnuje nejen pravidelné splácení úvěru, ale také dochvilnost a účast na pořádaných schůzkách. Tento pracovník musí bydlet v blízkém okolí skupiny, kterou má na starosti, aby bylo možné k nim bez potíží dojíždět. Dlužníci jsou motivováni jak sankcemi, tak výhodnějšími podmínkami pro získání dalšího úvěru.

Lidé žijící v chudobě potřebují přístup k široké škále finančních produktů a služeb, které jsou šité na míru jejich situaci. (Microfinancegateway, 2015).

MFIs si stejně jako jiné finanční instituce účtují úvěrové sazby pohybující se v řádech desítek procent dle vývojového stupně trhu dané země (Svitáková et al., 2011).

6.2 Struktura mikroúvěrování

Obrázek 1: Struktura mikroúvěrování

Zdroj: La Torre M., Vento G. A., 2006

Na tomto diagramu je patrné, jakým způsobem se postupuje při poskytování mikroúvěru. Na začátku cyklu je dárce. Tím může být organizace, družstvo, kempelička nebo jednotlivec. Dárcem se může stát kdokoli na celém světě. Peníze putují přes nezávislé nevládní organizace k úvěrovým úředníkům. Ti finanční prostředky předají příjemci, který o mikroúvěr zažádal.

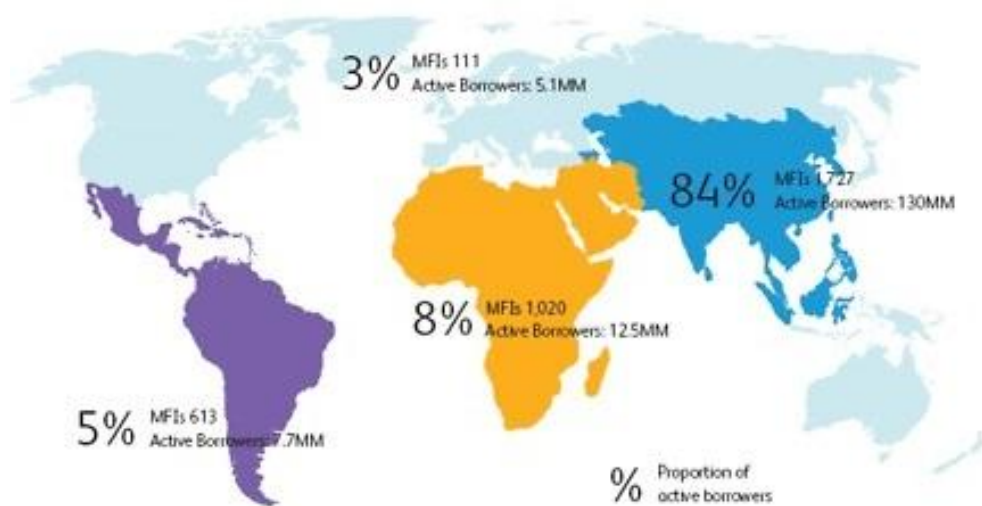
6.2.1 Mikroúvěř

Ve většině částí světa, mikrofinancování nabízí lidem vyloučeným z formálních finančních služeb možnost získat mikropůjčky s cílem vytvářet příjmy a zapojit se do produktivní činnosti. Často tak rozšiřují své malé a střední podniky. Posláním oblasti mikrofinancování je poskytovat základní finanční služby chudým lidem. Definice mikroúvěřů ze strany Evropské komise je dvojí:

- Obchodní mikropůjčka je půjčka do 25 000€ na podporu rozvoje samostatné výdělečné činnosti a mikropodniku, zatímco
- osobní mikropůjčka je půjčka do 25 000€ na krytí osobních potřeb klientů, jako je nájemné, mimořádné události, vzdělávání a potřeby pro osobní spotřebu.

Kromě toho, mikroúvěry mají dvojí dopad. Ekonomickou, neboť umožňují tvorbu výdělečné činnosti a sociální, neboť přispívá k sociálnímu začlenění, tedy i finanční začleňování jednotlivců (European microfinance, 2014).

Obrázek 2: Globální rozložení mikrofinančních dlužníků

Zdroj: Microcredit Summit Campaign Report, 2009

6.2.2 Poskytování úvěrů od MFI

V mikrofinančním sektoru jsou rozšířeny dvě formy služeb. První z nich je služba od Village Banks. Je to neformální samosprávná skupina skládající se z 15 až 35 členů. Tato skupina je tvořena zejména ženami, kterým jsou přidělováni úvěroví úředníci. Tento úředník však nezkoumá obchodní projekty. Hodnota půjčených prostředků se pohybuje mezi 50 až 100 USD. Doba splatnosti tohoto závazku jsou 4 měsíce a je splácen v šestnácti týdenních splátkách. U Village Bank je smluvně dané vzájemné ručení za dluhy ostatních členů skupiny. V případě, že jeden z členů není schopen svůj závazek uhradit, splátka se rozdělí mezi zbytek členů skupiny. Skupiny spravují všechny své finance, vytváří vlastní vyhlášky a vybírají vlastní pokuty. V rámci těchto mikroúvěrů je povinné spoření a to 2-5% z výše úvěru (Svitáková et al., 2011).

Druhou formou služeb jsou solidární skupiny, které mají 4 – 8 členů. Ke každé skupině je přiřazen úvěrový úředník, jako tomu bylo u Village Bank, s tím rozdílem, že úvěrový úředník zkoumá obchodní plány. Od určitých částek je ke schválení mikroúvěru nutný souhlas vedení společnosti, podobně, jako je tomu v tradičním bankovníctví. Výše úvěrů se pohybuje od 500 USD a jejich splatnost se uvádí od 4 měsíců až do jednoho roku. Splácení závazku probíhá na týdenní bázi, ale povinné setkávání probíhá pouze jednou měsíčně. Mimo vzájemného ručení za závazky ostatních členů skupiny, je zde také záruka hmotné odpovědnosti (Svitáková et al., 2011).

6.2.3 Mikropojištění

Mikropojištění zahrnuje širokou škálu produktů a programů zaměřených na pojistníky s nízkými příjmy. Mikropojištění lze definovat jako ochranu lidí s nízkými příjmy proti specifickým nebezpečím, výměnou za pravidelné placení pojistného. Mezi nejčastější typy pojištění, která splňují kritéria těchto definic, patří životní pojištění (často vázané na úvěr poskytnutý mikrofinanční institucí), zdravotní pojištění a pojištění plodin (Biener et al., 2014).

Mikropojištění běží v souladu s obecně uznávanými pravidly pojištění, ale je navržen tak, aby vyhovoval potřebám těch, kteří k běžnému pojištění nemají přístup.

Mikropojištění je založeno na stejných principech jako většina jiných forem pojištění, až na několik výjimek:

- Velikosti transakcí jsou menší a pojistné nižší
- Cílovou skupinu tvoří lidé s nízkými příjmy
- Nabízené produkty jsou jednodušší, často poskytují jen jeden druh krytí
- Flexibilita například v placení pojistného (v nepravidelných časech a různorodých částkách)
- Rychlý proces sjednání s minimem dokumentace. Požadavky jsou tak rychleji vyřízené
- Podepisování (sjednání) je velmi zjednodušeno. Jedná se o relativně malé částky, proto je zde minimum podmínek a výluk z pojistného plnění

Mikropojištění je především zaměřeno na osoby s nízkými příjmy, a to mezi 1 až 4 USD na den (Virginia et al., 2012).

6.2.4 Mikrospoření

Mikrospoření je úkon, při kterém lidé ukládají velmi malé částky na svůj účet. Pracuje na podobném principu, jako běžný spořicí účet. Myšlenkou mikrospoření je to, že si lidé budou spořit malé částky, aby později měli větší kupní sílu, vzdělání či zdravotní péči (Noose, 2011).

6.2.5 Poskytování mikroúvěru

Na počátku spolupráce se nejprve sepíše smlouva, ve které je uveden jmenný seznam členů úvěrové skupiny, objem půjčené částky a přesný splátkový kalendář. Nutnou podmínkou k získání úvěru často bývá vlastnictví nemovitosti nebo alespoň existence pevné provozovny. Pevná provozovna je pro úvěrového úředníka signálem elementární solidnosti dlužníka.

Úvěry jsou poskytovány v cyklech, přičemž první cyklus je spíše výchovný. Vyžaduje časté návštěvy, a proto nebývá příliš ziskový. Prvnímu cyklu předchází tři povinná setkání se zájemci o úvěr. Během těchto schůzek se sepíše seznam členů, vyberou se osobní data, detailně se popíše fungování mechanismu a odhlasuje se vedení každé skupiny. Na

základě této smlouvy právní osoba podá závaznou žádost o úvěr. Skupina ještě musí složit na konto mikrofinanční instituce povinné úspory. V prvním cyklu se také zkoumá, zda jsou klienti schopni pravidelně a včas splácet své závazky a dodržování disciplíny v podobě docházení na týdenní setkání skupiny. Během tohoto cyklu stoupají náklady z důvodu častých osobních návštěv, tvorby dokumentace posilování vztahů se zástupci komunit a výběru lokálních Credit Officerů.

Ve druhém cyklu již proces plynule běží a zástupce instituce jen zběžně dohlíží na funkčnost skupin při týdenních setkáních. Frekvence návštěv postupně klesá a skupiny se osamostatňují. V průběhu třetího cyklu funguje již mechanismus bez nutnosti externích zásahů.

Doba jednoho úvěrového cyklu je zpravidla velmi krátká. Až u zkušených a prověřených klientů je možnost úvěrovat na delší dobu. Splácení závazku probíhá na týdenní bázi, přičemž první splátka přichází hned první týden po poskytnutí úvěru. Týdenní frekvence splácení závazku je sice administrativně i nákladově náročná, ale jde o důležité opatření z hlediska disciplíny (Svitáková et al., 2011).

6.3 Mikrofinanční instituce

Mikrofinanční instituce (MFI) jsou organizace, jejichž hlavním cílem je poskytovat finanční služby chudým skupinám klientů. Sektor mikrofinancování byl chválen za změnu standardních bankovních postupů s cílem účinně poskytnout úvěr pro chudé a tím zvýšit jejich životní úroveň. Úkolem MFI je také kontrolovat a dohlížet na disciplínu klientů mikrofinancí (Roberts, 2013).

Měnové finanční instituce se pohybují od malých neziskových organizací až po velké komerční banky (Kiva, 2015).

Nejsnadnější a nejpřístupnější zdroj peněz na neformálním trhu představuje poskytování půjček mezi příbuznými, sousedy a přáteli. Mikrofinanční instituce se liší svým rozsahem, druhem vlastnictví a požadavky na ručení.

Mezi typy mikrofinančních institucí patří neformální poskytovatelé půjček a zastavárny, rotační a úvěrové a spořicí asociace, úvěrová družstva, vesnické banky, úvěrová skupina se společným ručením, organizace s pevnou vazbou, mikrobanky.

Neformální poskytovatelé půjček a zastavárny:

- Především se jedná o obchodníky, kteří poskytují finanční služby jako vedlejší činnost. Finanční služby nepředstavují zaměstnání na plný úvazek.
- Aby obchodníci získali co nejvyšší kapitál, účtují vysoké úrokové sazby, kdy délka půjčky se většinou pohybuje kolem 3 měsíců.
- Díky vysokým úrokům nejsou tyto služby přístupné těm nejchudším.
- Jde o nejčastější formu neformálního financování.
- Poskytovatelé obvykle půjčují jen domácnostem, o kterých mají dostatek informací, mají movitý majetek nebo ručení třetí osobou (Svitáková & Opočenská, 2011).

Rotační úvěrové a spořicí asociace

- Hlavním cílem těchto asociací je nashromáždit úspory a pak je poskytnout žadatelům o půjčku v předem daném pořadí. Tento proces se opakuje, dokud poslední člen nedostane nashromážděnou částku. Tento druh finančních služeb je spojen s poměrně vysokým rizikem.

Úvěrová družstva (spořicí a úvěrová družstva)

- Jsou vlastněna a kontrolována svými členy, fungují podle demokratických pravidel.
- Zisky jsou znovu investovány nebo rozděleny mezi členy (úvěrová družstva se zaměřují na zisk, jsou registrována podle zákona o družstvech platného v dané zemi nebo spadají do zvláštní kategorie v zákoně o bankách, existuje však riziko, že jim chybí efektivní externí dozorní orgán nebo pověřující legislativa).
- Jejich hlavní předností je jejich schopnost obsloužit velké množství spořících klientů (Svitáková & Opočenská, 2011).

Vesnické banky (30 – 50 členů)

- Místní organizace s 30 – 50 členy, které jsou podporované mezinárodními nevládními společnostmi.
- Členové těchto organizací mají velkou svobodu rozhodování (toto se nevztahuje na formálně registrované vlastníky).
- Členové rozhodují o výši úroků u interně generovaných úspor.
- Hlavním cílem těchto organizací je redukce chudoby (nabízejí i další služby jako je vzdělávání a obchodní školení poskytované nevládními společnostmi).
- Vyznačují se jednodušší strukturou a administrací než úvěrová družstva.
- Hlavní forma ručení je tvořena společenským tlakem a odpovědností.
- Obvykle jde o malé organizace, jejichž cílovou skupinou jsou především ženy v odlehлых venkovních oblastech.
- Nad těmito organizacemi vykonávají dozor místní dobrovolníci, díky nimž vykazují zaměstnanci těchto organizací vyšší produktivitu a jsou schopni obsloužit více klientů než ostatní mikofinanční instituce (Svitáková & Opočenská, 2011).

Úvěrová skupina se společným ručením

- Tyto úvěrové skupiny poskytují skupinové půjčky se společným ručením
- Cílem těchto skupin je poskytovat služby chudým a dosáhnout tak finanční soběstačnosti.

Organizace s pevnou vazbou

- Self-help Gross ASCRA, ROSCA
- Hlavní výhoda těchto organizací spočívá v tom, že náklady na jejich založení byly poskytnuty členy, často ekonomicky stejnorodou skupinou osob (malí farmáři, dělníci,...).
- Tyto organizace v sobě spojují klady existujících neformálních systémů s klady formálních systémů (například minimalizace rizika na základě společenského tlaku a odpovědnosti).
- Tyto organizace se často vyskytují i v Africe a Asii (Svitáková & Opočenská, 2011).

Mirkobanky

- Jedná se o formální instituce reprezentované řadou jiných institucí vlastněných právníckými osobami, ne členy.
- Jejich hlavním cílem je dosažení finanční udržitelnosti.
- Nabízejí poměrně vysoké úvěry, jejich dopad na redukci chudoby je nepřímý (bohatší klienti si půjčí od mikrobar a vytvoří nová pracovní místa).
- Na rozdíl od komerčních bank se zaměřují na drobné podnikatele a vyžadují náhradní ručení (Svitáková & Opočenská, 2011).

6.3.1 Úspěšné mikrofinanční instituce

Tyto instituce dokázaly, že chudí lidé, kteří jsou obvykle vyřazeni z formálního finančního sektoru, představují vhodnou oblast na trhu pro inovativní, obchodně udržitelné finanční služby:

SEWA Bank (Indie)

- V roce 1972 byla registrovaná jako odborová organizace v Gujaratu.
- Poskytuje finanční a bankovní služby chudým a negramotným ženám na vlastní noze.
- Životaschopná a dynamická finanční společnost, která má v současné době přes 30 000 klientů (Sewa, 2009).

Grameen Bank (Bangladéš)

- Založena v roce 1983.
- Byla inspirována úspěšným experimentálním úvěrovým programem Muhammada Yunnuse.
- V současné době poskytuje úvěry těm nejchudším a to bez jakéhokoli zajištění, kde 97% klientely tvoří ženy (Grameen Bank, 2011).

ACCION International (Latinská Amerika)

- Globální nezisková organizace, založena dobrovolníky z řad studentů.

- Jedna z nejnámějších mikrofinančních organizací na světě, se sítí finančních partnerů v Latinské Americe, Spojených státech a Africe (Accion, 2015).

Bank Rakyat Indonesia (BRI) (Indonésie)

- Založena v roce 1954, nyní má 124 poboček, které nabízejí svým zákazníkům islámské finanční služby (Svitáková et al., 2011).

BancoSol (Bolívie)

- Financovala více než 1,5 milionu mikropodnikatelských projektů.
- Nyní má více než 130 000 klientů (poskytla půjčky ve výši přes 355 milionů dolarů) (BancoSol, 2015).

6.4 Mikrofinance v Evropě

Oblast a funkce mikrofinancování je již známa v mnoha zemích Evropy. Ať už v roli poskytovatelů a zprostředkovatelů mikroúvěrování nebo jako investoři. Mikrofinance v EU se liší od těch v rozvojových zemích především tím, že nefungují na způsob svépomocných skupin, ale většinou se jedná o velké fondy, které jsou podporovány státem a z Evropského sociálního fondu. Cíl je ale pořád stejný. Pomoci začínajícím podnikatelům s velmi nízkými příjmy a nemají tak přístup k tradičnímu bankovníctví.

Evropská komise podporuje mikrofinancování v mnoha ohledech a to prostřednictvím národních indikativních programů a nevládních organizací (Srncet et al., 2011).

Bližší zkoumání mechanismů správy je velice důležité, protože MFI manažeři řídí velice významné zdroje. Ve střední a východní Evropě a nových nezávislých státech se aktiva těchto organizací odhadují na 1,2 miliardy dolarů. Neziskový sektor v těchto zemích roste a stává se důležitým nejen v mikrofinancování, ale i v dalších oblastech (Hartarska, 2005).

Například v Německu se nyní nachází padesát dva mikrofinančních institucí a více než pět tisíc mikroúvěrů. *„Cílem je nastavit síť mikrofinančních institucí napříč Německem pro distribuci mikropůjček začínajícím podnikatelům a mikropodnikům a do roku 2015 udělit patnáct tisíc mikropůjček.“* (Falk Zientz z GLS, 2011). Německé mikroúvěry jsou také nastaveny na cykly stejně tak, jako je tomu v rozvojových zemích. V prvním cyklu je zde

obvyklá výše úvěru do 2 000 eur. Až po splacení tohoto závazku může být poskytnut úvěr vyšší (Kritikos et al., 2011).

Evropská mikrofinanční platforma (e-MFP) byla oficiálně založena v roce 2006. Jedná se o rostoucí síť přibližně 120 organizací a jednotlivců, kteří působí v oblasti mikrofinancování. Jejich hlavním cílem je podpora spolupráce mezi evropskými mikrofinančními subjekty v rozvojových zemích, umožňujících komunikaci a výměnu informací. Členové e-MFP jsou banky, finanční instituce, vládní agentury, nevládní organizace, poradenské firmy, výzkumní pracovníci a studenti (European microfinance platform, 2015).

Informace k jednotlivým zemím můžeme nalézt na stránkách Evropské mikrofinanční platformy, která v přehledu o mikrofinančním sektoru v Evropské unii uvádí informace o mikrofinancování také ve Francii, Itálii, Bulharsku, Maďarsku a dalších evropských zemích. Úrokové sazby mikroúvěrů se v Evropě pohybují od dvou procent ve Finsku do dvaadvaceti procent ve Velké Británii.

Z výzkumu mezi evropskými zeměmi vyplývá, že nejčastěji jsou mikrofinančními programy podporovány začínající a existující podniky a malé podniky do pěti zaměstnanců. Nejčastějšími evropskými klienty jsou lidé vyřazení z tradičních finančních služeb, ženy, etnické minority, lidé žijící ve městech, lidé žijící na venkově a mladí lidé (Svitáková et al., 2011).

6.5 Evropský sociální fond

Tento fond představuje hlavní nástroj EU na podporu zaměstnanosti a sociálního začleňování. Pomáhá lidem najít si novou či lepší práci, slouží k integraci znevýhodněných osob do společnosti a zajišťuje rovnější příležitosti pro všechny. Bez rozdílu věku, vzdělání či sociálního začlenění osob investuje tento fond do obyvatel Evropy a do jejich dovedností. Každý rok pomůže ESF okolo 15 miliónům lidí s hledáním zaměstnání a zvyšováním kvalifikace. V období od roku 2014 do roku 2020 poskytne ESF zhruba 80 miliard EUR na zvyšování kvalifikace lidí a pomoc s hledáním zaměstnání, podporu sociálního začleňování, zlepšování vzdělání a odborné přípravy a zvyšování kvality

veřejných služeb v zemích EU. Finanční prostředky jsou poskytovány široké škále organizací ve veřejném, soukromém i neziskovém sektoru (Evropská komise, 2014).

6.5.1 Mikrofinancování Progress

Progress, evropský nástroj mikrofinancování, který vznikl v roce 2010. Mikrofinancování Progress neposkytuje finanční prostředky přímo podnikatelům, ale pomáhá vybraným poskytovatelům mikroúvěrů v EU. Úkolem tohoto projektu je zlepšit výsledky v rámci EU v těchto oblastech:

- Založení živnosti nebo rozšíření mikropodikání
- Hledání zaměstnání
- Sociální začleňování
- Boj proti diskriminaci (věk, pohlaví, barva pleti, zdravotní postižení)

Mikrofinancování Progress je podporováno Evropskou komisí a Evropskou investiční bankou a je spravováno Evropským investičním fondem (Evropská komise, 2014).

7 Mikrofinance v České republice

7.1 Vývoj bankovníctví po rozpadu Rakouska-Uherska

Po rozpadu Rakouska-Uherska v roce 1918 začíná historie novodobého Československa. České země vždy patřily mezi nejprůmyslovější části bývalého Rakouska-Uherska. Vysokou profesionální úroveň se vyznačovalo také bankovníctví a obchod.

Základem bankovníctví byly v té době akciové banky a ústavy lidového peněžnictví. Byla zde rozsáhlá síť občanských záložen a kempeliček, jež využívali především drobní střadatelé (Půlpán et al., 1996).

Návrh na vznik drobných venkovských spořitelén, tak zvaných kempeliček, jež by z nahromaděného kapitálu poskytovaly rolníkům a venkovským řemeslníkům levný úvěr, podal František Cyril Kampelík. Jednalo se o instituce finančně spojující obyvatelstvo v daném regionu, které svoji činností umožnily akumulaci podnikatelského kapitálu na českém venkově (Matoušek, 1947).

7.2 Současná situace mikrofinancí v České republice

Ani ve vyspělých zemích Evropy není schválení úvěru pro zahájení nebo rozvoj vlastního podnikání naprostou samozřejmostí a tak nalézáme i v České republice mnoho žadatelů, kteří jsou pro banky příliš riziková a půjčku bez jakéhokoli ručení nemohou v tradičním bankovníctví získat. Možností, jak tyto finanční prostředky získat, je zpřístupnit mikrofinancování za podpory Evropského Sociálního Fondu (ESF) a to v souvislosti s vysokou nezaměstnaností, která je způsobena ekonomickou a hospodářskou krizí (Srnc et al., 2011).

Aktuální situace v České republice je jiná, než například v Latinské Americe. Nicméně i u nás, stejně jako ve světě, se ukazuje, že ti, kdo mají počáteční finanční kapitál, znalosti a zkušenosti, mají mnohem lepší přístup k podnikání. Na trhu práce existuje řada bariér, jako je daňový systém, mateřská a rodičovská dovolená, kulturní stereotypy a finanční náročnost rozjezdů podnikání. Díky těmto faktorům klesá chuť potencionálních podnikatelů či podnikatelek, pro které se vstup do této sféry jeví jako velice komplikovaný. Tento fakt byl potvrzen studií Světové obchodní banky, kdy se dle průzkumu umístila Česká republika na 75. místě ze 189 hodnocených zemí, kdy jedním z největších problémů je zde proces zakládání firmy a české podnikatelské prostředí je hodnoceno jako málo přívětivé právě k podnikatelům (Chaloupková & Kubálková, 2015).

7.3 Subjekty zabývající se mikrofinancováním v ČR

7.3.1 Microfinance, a. s.

Společnost Microfinance, a. s. byla založena v roce 2007. Soustřeďuje se na financování mikrofinančních a kooperativních projektů v rozvojových zemích. Pomoc poskytuje jednotlivcům, celým skupinám nebo institucím. Cílem této společnosti bylo představení české a evropské společnosti oblast mikrofinancování a vytvořit portál jako nástroj pro zprostředkování možného investování do rozvojových zemí (Barcal, 2014).

7.3.2 myELEN.com

Český portál, myELEN.com v překladu znamená – moje síť elektronicky výměnných půjček. Tento portál se soustřeďuje na financování mikrofinančních, kooperativních

a rozvojových projektů v rozvojových zemích. Ve spolupráci s myELEN.com může každý člověk finančně podpořit projekt jednotlivce, skupiny nebo celé organizace osob a získat zpět nejen vloženou jistinu, ale také pevně daný úrok. Spoluzakladatelem myELEN.com je český ekonom a vedoucí této bakalářské práce, Dipl.-Kfm. Tomáš Hes, Ph. D. Provozovatelem tohoto webového portálu je právě společnost Microfinance, a. s. (myELEN.com, 2014).

7.3.3 Českomoravská záruční a rozvojová banka (ČMZRB)

Českomoravská záruční a rozvojová banka byla založena 28. ledna 1992 jako specializovaný státní bankovní subjekt, jehož cílem bylo přispění k účinnému a udržitelnému hospodářskému rozvoji České republiky. Jediným akcionářem této banky je Česká republika, která je zastoupena třemi ministerstvy. Jedná se o Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo financí a Ministerstvo pro místní rozvoj. Za dobu své existence se banka stala důležitým partnerem pro ústřední orgány státní správy, specializované státní fondy a některé regiony. Je součástí evropských finančních institucí pro malé a střední podniky – NEFI, která byla založena v roce 1999 a je složena z 16 finančních institucí, z 16 členských států Evropské unie.

Hlavním posláním ČMZRB je usnadnění přístupu především malých a středních podniků k financování prostřednictvím specializovaných bankovních produktů, v souladu s cíli hospodářské politiky vlády a krajů ČR. Podpora je poskytována ve formě bankovní záruky za úvěr a ve formě finančního příspěvku (NEFI, 2015).

ČMZRB má několik programů, které jsou platné pro roky 2015 – 2023:

- Program ZÁRUKA M – hlavním cílem tohoto programu je prostřednictvím záruk a finančních příspěvků umožnit realizaci podnikatelského záměru malým podnikatelům. Záruka se poskytuje až do výše 70% jistiny úvěru, kdy výše zaručovaného úvěru je maximálně 10 mil. Kč a doba ručení je do 6 let. Záruka je poskytována pouze k úvěrům bank, se kterými má ČMZRB smluvní vztah.
- Program ZÁRUKA S – Cíl tohoto programu je stejný, jako u záruky M ovšem s rozdílnými parametry. Záruka je poskytována do výše 80% jistiny úvěru, kdy výše

zaručovaného úvěru je maximálně 30 mil. Kč a doba ručení je maximálně 8 let. Záruka je opět poskytována pouze k úvěrům smluvních bank.

- Program ZÁRUKA S – záruka za úvěr s finančním příspěvkem. Podmínky jsou stejné jako u programu Záruka S, ale příjemce podpory musí zaměstnávat osoby znevýhodněné na trhu práce, reinvestovat více než 50% zisku zpět do rozvoje podnikání, uplatňovat demokratický styl řízení a rozvíjet svoji společenskou odpovědnost. V takovém případě mu může být k zaručovanému úvěru poskytnut finanční příspěvek ve výši 10% zaručovaného úvěru, maximálně však do výše 500 000 Kč.
- Program INOSTART – záruka k úvěru pouze u České spořitelny, a. s. a to od 500 000 Kč do 15 mil. Kč včetně do výše 60% jistiny zaručovaného úvěru. Doba ručení je maximálně 5 let od data první splátky úvěru.

Smluvními bankami, které jsou platné pro všechny druhy záruky u ČMZRB, jsou Česká spořitelna, a. s., Československá obchodní banka, a. s., Equa bank, a. s., Evropsko-ruská banka, a. s., GE Money Bank, a. s., Komerční banka, a. s., Raiffeisenbank, a. s., Raiffeisenbank im Stiftland eG pobočka Cheb, odštěpný závod, Sberbank CZ, a. s., UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a. s. a Waldviertler Sparkasse Bank AG (ČMZRB, 2015).

7.4 Koncepce podpory malých a středních podnikatelů

Koncepce podpory malých a středních podnikatelů na období let 2014 – 2020 pod záštitou Ministerstva průmyslu a obchodu byla schválena vládou ČR. Tento dokument obsahuje vizi, základní cíle a směry vývoje daného segmentu podnikatelů, které vyústí do 50 konkrétních opatření rozdělených do 4 strategických priorit. Malé a střední podnikání je v permanentním ohnisku zájmu evropských institucí, které průběžně vyhláší cílená opatření a sledují jejich vývoj v jednotlivých členských státech. Primárním zdrojem kapitálu jsou strukturální fondy EU, které jsou doplněny pocházející z národních prostředků.

Cílená podpora bude na základě Koncepce MSP směřována do čtyř hlavních strategických priorit:

- Kultivace podnikatelského prostředí, rozvoj poradenských služeb a vzdělávání pro podnikání
- Rozvoj podnikání založeného na podpoře výzkumu, vývoje a inovací, včetně inovační a podnikatelské infrastruktury
- Podpora internacionalizace MSP
- Udržitelné hospodaření s energií a rozvoj inovací v energetice (MPO, 2015).

8 Bosna a Hercegovina

Zánik Rakouska-Uherska v roce 1918 umožnil vznik několika států, mezi nimi i Bosny a Hercegoviny. Bosna a Hercegovina je přímořský federativní stát nacházející se na Balkánském poloostrově v jihovýchodní části Evropy. Mezi sousedními státy můžeme nalézt Chorvatsko, Srbsko a Černou Horu. Hlavním městem tohoto státu je Sarajevo. V BiH se jako měna používá takzvaná konvertibilní marka (Bosna, 2009).

BiH patří dlouhodobě k zahraničněpolitickým prioritám České republiky, což je jeden z hlavních důvodů, proč je zařazena do nejvyšší kategorie prioritních zemí zahraniční rozvojové spolupráce ČR, mezi tzv. programové země. BiH stále patří mezi nejméně rozvinuté země Evropy i samotného západního Balkánu a tak se řadí mezi země s nejnižším středním příjmem. Aktuálně se nachází na 81. místě dle indexu lidského rozvoje a 14% obyvatel žije pod hranicí chudoby (MZV, 2014).

Obrázek 3: Poloha Bosny a Hercegoviny na mapě Evropy

Zdroj: Tripzone.cz

8.1 Současný stav ekonomiky

BiH je malá a relativně hodně otevřená ekonomika, jejíž HDP závisí do značné míry na exportech. V následujícím období se očekává negativní stagnace nebo pomalý růst u hlavních obchodních partnerů, tj. v Chorvatsku, Slovinsku, Itálii, Srbsku, Rakousku a Německu. Jejich ekonomický vývoj významně ovlivňuje hospodářský vývoj v BiH (MZV, 2014).

Vzhledem k ekonomické stagnaci v roce 2014 a nereformované pracovní legislativě se nedá předpokládat ani zlepšení v oblasti nezaměstnanosti. Očekávaný růst HDP v roce 2015 bude stěží stačit na zastavení dalšího propouštění zaměstnanců v soukromém a státním sektoru. Míra nezaměstnanosti činila v srpnu 2014 27,5%.

V soukromém sektoru se očekává mírné zvýšení počtu zaměstnanců, zejména v oblastech stavebnictví. Bankovní sektor zůstává i nadále celkem stabilní. Celková bankovní aktiva vzrostla v roce 2012 na 11,3 mld. EUR. Došlo ale ke zhoršení bonity úvěrů. Z 27 bankovních domů vykázalo 22 zisk a 5 zaznamenalo ztrátu (Businessinfo, 2014).

Míra inflace v březnu roku 2015 byla zaznamenána na úrovni 0,30%. Mezi roky 2011 až 2015 se míra inflace v BiH pohybovala od -1,5% (deflace), v únoru roku 2014, do 4,1% v červenci roku 2011 (Trading economics, 2015).

8.2 Vývoj mikrofinančního trhu v BiH

Před vypuknutím války v BiH v roce 1992, byla ekonomika země založena na těžkém a vojenském průmyslu. Hlavní část této ekonomiky byla zničena během konfliktu. Odvětví mikrofinancování se v BiH po válce vyvíjelo díky významné podpoře Světové banky (WorldBank, 2009).

Většina institucí od samého počátku přijala osvědčené postupy o finanční udržitelnosti a transparentnosti. První prostředky přispěly podle Světové banky v roce 1997 jako součást LIP (Local Initiative Projects), které byly zaměřeny na rozvoj a podporu rozvoje mikroúvěrů. Teprve poté byly transformovány do samostatných mikrofinančních institucí, které se nacházejí po celé zemi.

Od poloviny roku 2000 začalo odvětví mikrofinancování velmi rychle růst. Podpořil ho příchod zahraničních investic a dluhového financování od místních komerčních bank. V srpnu 2005 tu již existovalo 50 mikrofinančních institucí, kde většina z nich byla velmi malých. Do konce téhož roku se jich řada vypracovala na takovou úroveň, že byla schopna pomoci více než 110 000 zákazníků s portfoliem okolo 213 mil. EUR (European microfinance network, 2010).

Prvním pilotní mikrofinanční projekt se uskutečnil v roce 1996 ve městě Tuzla. Byly zde testovány typické mikrofinanční postupy. Tento projekt pomohl při vývoji lepších praktik a organizačních struktur dalších mikrofinančních institucí. Geografická expanze byla velmi důležitá. Mnoho finančních institucí otevřelo své pobočky v nových lokalitách. V roce 2001 měla průměrná instituce 9 poboček a sloužila 22 obcím (Hartarska & Nadolnyak, 2008).

8.3 Mikrofinanční instituce

V BiH můžeme nalézt 15 mikrofinančních institucí, které pomáhají řadě klientů.

Tabulka 1: Mikrofinanční instituce v BiH

MIKROFINANČNÍ INSTITUCE V BOSNĚ A HERCEGOVINĚ	
Počet mikrofinančních institucí:	15
Výše poskytnutých mikroúvěrů:	705,2 mil. USD
Dlužníci:	214 598
Data čerpána:	4/2015

Zdroj: Mixmarket, 2014

8.3.1 Partner microcredit foundation

Organizace byla založena v roce 1997 a zaměstnává 297 vzdělaných pracovníků. Součástí skupiny jsou techničtí pracovníci, kteří poskytují poradenství pro začínající zemědělce a jako pomocníci v otázkách energetické účinnosti v rámci projektu solární energie.

Partner poskytuje finanční služby ekonomicky aktivním obyvatelům, kteří mají obtížný přístup ke komerčním zdrojům financování pro start a rozvoj podnikání a zlepšování životní úrovně. Podporuje mikropodnikatele, účast žen v podnikání a nabízí snadnější přístup k finančním službám ve venkovských oblastech. V rámci celé BiH poskytuje kvalitní produkty a technickou podporu a zvýšení zaměstnanosti (e-MFP, 2015).

8.3.2 Microcredit foundation EKI

Nezisková mikroúvěrová organizace založena v roce 1996. Jedná se o decentralizovanou organizaci s 272 motivovanými, obětavými a profesionálními zaměstnanci. Poskytuje finanční služby a technickou podporu pro ty, kteří nemají přístup ke klasickým bankovním službám. MCF EKI naslouchá svým klientům a orientuje se na poskytování produktů a služeb šitých na míru potřebám svých klientů. Cílem této organizace je zlepšení kvality života klientů a jejich rodin, poskytování půjček rodinám s nízkými příjmy se zaměřením na venkovské oblasti, poskytovat finanční podporu tak, aby maximálně vyhovovala potřebám klientů a jejich možnostem (e-MFP, 2015).

V hodnocení „*The 50 Top Microfinance Institutions*“, časopisu Forbes, se organizace MCF EKI umístila v hodnocení na 14. místě (FORBES, 2007).

8.3.3 MCF Sunrise

Nadace chce zlepšit ekonomickou situaci s nízkými příjmy ekonomicky aktivního obyvatelstva tím, že nabídne mikroúvěrové služby, chce podpořit malé podniky při vytváření a udržování dlouhodobých pracovních příležitostí. Při dodržení postupů a poskytování kvalitních služeb, bude nadace udržovat uspokojivou úroveň ziskovosti.

MCF Sunrise byla založena v roce 1997. Po zavedení zákona o mikroúvěrových organizacích v roce 2000, Sunrise byla zapsána s mandátem poskytovat úvěry malého rozměru. V současné době zaměstnává 215 zaměstnanců (Mixmarket, 2012).

8.4 Regulační a kontrolní rámec

Regulační a kontrolní rámec pro mikrofinanční sektor v BiH je dobře zaveden a slouží tak jako vzor pro ostatní země, kde MFI fungují. Legislativa požaduje jednotný způsob výpočtu a vyjádření efektivní úrokové míry. Jedná se o jasně stanovenou definici, metody výpočtu a komunikaci efektivní úrokové sazby ze strany poskytovatelů mikrofinancování působících v zemi. Předpisy přijaté v roce 2010 stanovují požadavky na vyřizování stížností zákazníků, včetně času zpracování reklamace, způsoby předkládání stížností a vedení evidence stížností na bankovní agentury (Mftransparency, 2015).

9 Komparace České republiky a Bosny a Hercegoviny

9.1 Zhodnocení mikrofinančního sektoru v ČR

Důležitým milníkem v rozvoji mikrofinančního sektoru v České republice bylo založení společnosti Mikrofinance, a. s. a internetového portálu myELEN.com. Tento portál podporuje investice do rozvojových zemí a dává do povědomí pojem mikrofinance a dílčí části úzce s tím spojené.

Součástí podpory drobných a začínajících podnikatelů, je fungování ČMZRB. Program ZÁRUKA poskytuje žadateli o úvěr určité jistoty. Klient si ovšem náležitosti kolem úvěru musí u smluvních bank zařídit sám. Mikrofinance v ostatních zemích fungují na bázi poradenství a mikrofinančních služeb zároveň.

Z podmínek, které jsou u této banky dostupné vyplývá, že primárním klientem ČMZRB nejsou lidé dlouhodobě nezaměstnaní a přistěhovalci, kteří zde nejsou rezidenty.

Produkty běžného bankovního sektoru komerčních bank jsou pro sociálně slabé, nezaměstnané a osoby bez majetku nedostupné. Z tohoto důvodu jimi mikropůjčky nemohou být nahrazeny.

9.2 Zhodnocení mikrofinančního sektoru v BiH

Mikrofinancování v Bosně a Hercegovině má své počátky již kolem roku 1996, kdy odstartoval pilotní projekt, který pomohl odstranit nedostatky při fungování MFI. Mikrofinančních institucí můžeme v BiH nalézt hned 15. Dostupnost pro obyvatelstvo je tedy dostatečná i ve venkovských oblastech, na které se řada institucí přímo zaměřuje. Výhodou BiH je podpora ze strany vlády formou úpravy legislativy a vyhlášek.

Důležitost MFI v Bosně a Hercegovině se ukázala v roce 2014, kdy zemi zasáhly těžké povodně. Řada obyvatel se tak dostala do finanční tísně, ztratila zaměstnání a žila téměř na hranici chudoby.

Asociace mikrofinančních institucí v Bosně a Hercegovině (Amfi), jako hlavní MFI země pokrývá 98% klientů mikrofinančních institucí, která přijala progresivní Kodex etiky

podnikání. Tento kodex obsahuje ustanovení o transparentnosti cen a podmínek, řešení stížností a soukromé informace o klientech.

9.3 Porovnání mikrofinančního sektoru v ČR a BiH

Zcela zásadní rozdíl mezi mikrofinancováním v České republice a Bosně a Hercegovině, je vysoká míra nezaměstnanosti a 14% obyvatelstva žijících pod hranicí chudoby. BiH má tedy naprosto jinou cílovou skupinu klientů, kterým může produkty z oblasti mikrofinancování nabízet. Naproti tomu v ČR jsou mikroúvěry poskytovány především malým a středním podnikatelům a to pod záštitou MPO.

MFI v Bosně a Hercegovině pokrývají celé území státu. V případě institucí v ČR můžeme hovořit o zaměření na oblast Moravy.

V BiH je státem daný postup výpočtu efektivní úrokové míry, který je striktně daný.

Evropský nástroj mikrofinancování e-MFP je síť přibližně 120 organizací a jednotlivců, působících v oblasti mikrofinancování s cílem podporovat spolupráci mezi evropskými mikrofinančními subjekty v rozvojových zemích, umožňujících komunikaci a výměnu informací. Dle seznamu e-MFP není žádná instituce z ČR členem na rozdíl od BiH, která je zastoupena hned dvěma organizacemi.

Na základě porovnání mikrofinančního sektoru těchto dvou zemí je možné konstatovat daleko vyšší vyspělost této oblasti v Bosně a Hercegovině. V ČR se již objevují produkty, které mají prvky mikrofinancování. Oblast mikrofinancování v BiH je propracovaná a může být vzorem pro další státy. V ČR je oblast mikrofinancí téměř nedotčená a vzniká tak prostor pro jeho realizaci.

10 Závěr

Cílem této práce bylo porovnat mikrofinanční oblasti v Bosně a Hercegovině a České republice. Popis mikrofinančního sektoru v Evropě, BiH a ČR nám ukázal, jak je tento nástroj používán v evropských zemích. Mikrofinancování je důležitou součástí finanční sféry při boji proti chudobě. Po důkladném prozkoumání dostupných informací je zřejmé, že ač obě země mají podobnou historii a geografickou polohu, tak se jejich cesty v této oblasti značně rozcházejí.

V České republice se o funkčním mikrofinančním sektoru příliš hovořit nedá. Jde spíše o podporu malých a středních podnikatelů. Česká republika si bohužel ještě neuvědomila, že i lidé, kteří jsou v současné chvíli nezaměstnaní nebo nevlastní žádný majetek, důležitou součástí ekonomiky státu. Proto pomoc při jejich osobním rozvoji a samostatné výdělečné činnosti je tím, co může posílit naši ekonomiku.

Bosna a Hercegovina, kde mikrofinance fungují na velmi dobré úrovni, je stát, ze kterého bychom si měli vzít příklad. Mají dostatek mikrofinančních institucí, které jsou dostupné i ve vesnických oblastech téměř každému.

Věřím, že mikrofinance by se na českém trhu velice rychle zapracovaly a pomohly by tak řadě obyvatel. Otázkou však zůstává, zda je naše ekonomika připravena na takovou změnu systému bankovního sektoru.

Mikrofinance jsou sice nástrojem pro boj s chudobou a nezaměstnaností, nejsou ovšem spásou pro tyto dvě oblasti. Mohou pomoci lidem, kteří se ocitnou ve finanční tísní a snaží se začít „nový život“, získat lepší zaměstnání a dobré postavení ve společenské sféře.

S mikrofinančními službami pracuje již řada států, které se také učili od nuly. Není tak důvod, proč by mikrofinance nemohly fungovat i v České republice.

Jak dlouho to bude trvat, nikdo neví. Věřím ale, že jejich čas přijde.

11 Reference

Accion. 2015. Accion history. Available at <https://www.accion.org/content/our-history>: Accessed 2015-03-30.

BancoSol. 2015. Historia. Available at <https://www.bancosol.com.bo/secciones/quienes-somos>: Accessed 2015-03-30.

Barcal J. 2014. Mikrofinancování [MSc.]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. 76p.

Bayulgen O. 2008. Muhammad Yunus, Grameen Bank and the Nobel Peace Prize: What Political Science Can Contribute to and Learn From the Study of Microcredit. *International Studies Review* 10: 525 – 547.

Biener Ch, Eling M, Schmit JT. 2014. Regulation in Microinsurance Markets: Principles, Practise, and Directions for Future Development. *World Development*. 58: 21-40.

Bosna. 2009. Bosna a Hercegovina. Available at <http://bosna.nabalkan.cz/>: Accessed 2015-04-08.

BusinessInfo. 2014. Ekonomická charakteristika země. Available at <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/bosna-a-hercegovina-ekonomicka-charakteristika-19282.html>: Accessed 2015-04-08.

Českomoravská záruční a rozvojová banka. 2015. Produkty a služby. Available at <http://www.cmzrb.cz/produkty-a-sluzby>: Accessed 2015-03-30.

European microfinance platform (a). 2015. About us. Available at <http://www.e-mfp.eu/about-us>: Accessed 2015-03-30.

European microfinance platform (b). 2015. Partner MCF. Available at <http://www.e-mfp.eu/users/partner-microcredit-foundation>: Accessed 2015-04-08.

European microfinance platform (c). 2015. MCF EKI. Available at <http://www.emfp.eu/users/microcredit-foundation-eki>: Accessed 2015-04-08.

European microfinance network. 2014. Microfinance in Europe. Available at <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=introduction>: Accessed 2015-04-08.

European microfinance network. 2010. Microfinance by country. Available at <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=microfinance-by-country&cpg=6>: Accessed 2015-04-08.

European commission. 2012. Bosnia a Hercegovina. Available at http://ec.europa.eu/enlargement/countries/detailed-country-information/bosnia-herzegovina/index_en.htm: Accessed 2015-02-25.

Evropská komise (b). 2014. Mikrofinancování Progress. Available at <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=836&langId=cs>: Accessed 2015-04-08.

Evropská komise. 2014. ESF – Evropský sociální fond. Available at <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=325&langId=cs>: Accessed 2015-04-08.

Exnerová V. 2008. Chudoba. Available at <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>: Accessed 2015-04-08.

FINCA. 2014. FINCA: Microfinance & Village banking. Available at <http://www.finca.org/universal-content/microfinance-village-banking/>: Accessed 2015-02-25.

FINCA. 2015. Why microfinance works in developing countries. Available at <http://www.finca.org/news/why-microfinance-works-in-developing-countries/>: Accessed 2015-04-08.

FORBES. 2007. The 50 top microfinance institutions. Available at http://www.forbes.com/2007/12/20/microfinance-philanthropy-credit-biz-cz_ms_1220microfinance_table.html: Accessed 2015-04-08.

Global Envision. 2006. The History of Microfinance. Available at <http://www.globalenvision.org/library/4/1051>: Accessed 2015-02-24.

Grameen Bank. 2011. Grameen Bank history. Available at <http://www.grameen-info.org/about-us/>: Accessed 2015-03-30.

Grameen bank. 2015. The History of Grameen-bank. Available at <http://www.grameen-info.org/history/>: Accessed 2015-02-24.

Hartarska V. 2005. Governance and performance of microfinance institutions in central and eastern Europe and the newly independent states. *World Development*. 33: 1627-1643.

Hartarska V, Nadolnyak D. An impact analysis of microfinance in Bosnia and Herzegovina. *World Development*. 36: 2605-2619.

Hes T. 2012. Mikrofinance: Nástroj řešení chudoby. Available at http://www.rozvojovka.cz/download/docs/74_hes-mikrofinance: Accessed 2014-02-24.

Holý J. 2014. [Bc.]. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze. 52p.

Chaloupková K, Kubálková P. 2015. Jak uchopit mikrofinancování v České republice?. Available at <http://www.soupis.cz/aktuality.php?action=detail&article=240>: Accessed 2015-04-08.

Kiva. 2015. About microfinance. Available at <http://www.kiva.org/about/microfinance#II>: Accessed 2015-03-30.

Kritikos AS, Kneiding Ch, Germelmann CCh. 2011. Demand side analysis of microlending markets in Germany. Journal of economics and statistics. 229: 523-543.

La Torre M, Vento GA. 2006. Microfinance. Great Britain: Palgrave Macmillan. P2-6.

Matoušek M. 1947. Život a působení Dr. F. C. Kampelíka. Praha: Alois Svoboda. 166p.

Mftransparency. 2015. Transparent pricing in Bosnia and Herzegovina. Available at <http://www.mftransparency.org/microfinance-pricing/bosnia-and-herzegovina/>: Accessed 2015-04-08.

Microcredit summit campaign. 2009. Microcredit summit. Available at <http://www.microcreditsummit.org/resource/48/state-of-the-microcredit-summit.html>: Accessed 2015-02-25.

Microfinancegateway. 2015. Microfinance gateway. Available at <http://www.microfinancegateway.org/what-is-microfinance>: Accessed 2015-03-30.

Mixmarket. 2014. Market profile. Available at <http://www.european-microfinance.org/index.php?rub=microfinance-in-europe&pg=microfinance-by-country&cpg=6>: Accessed 2015-04-08.

Mixmarket. 2012. MFI report – Sunrise. Available at <http://www.mixmarket.org/mfi/sunrise>: Accessed 2015-04-08.

myELEN.com. 2014. O nás. Available at <http://www.myelen.com/index.php/cs/o-nas>: Accessed 2015-03-30.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2015. Akční plán podpory MSP na rok 2015. Available at <http://www.mpo.cz/dokument157011.html>: Accessed 2015-03-30.

Ministerstvo zahraničních věcí. 2014. Bosna a Hercegovina. Available at http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustranna_zrs_cr/programove_zeme/bosna_a_hercegovina/: Accessed 2014-04-08.

NEFI. 2015. Czech-Moravian guarantee and development bank. Available at <http://www.nefi.eu/our-members/czech-republic-cmzrb/>: Accessed 2015-03-30.

Noose ChD. 2011. Microcredit summit compaign. Available at <http://www.microcreditsummit.org/resource/26/best-practices-in-micro-savings.html>: Accessed 2015-02-25.

Půlpán K, Mesršmíd J, Půlpánová S, Švehla M. 1996. Banky a finanční organizace v České republice. Praha: Public History. 104p.

Roberts PW. 2013. The profit orientation of microfinance institutions and effective interest rates. *World Development*. 41: 120-131.

Sewa. 2009. About us. Available at http://www.sewa.org/About_Us.asp: Accessed 2015-03-30.

Srnec K, Svitáková J, Výborná M, Burian P. 2011. Microfinance as a suitable instrument of the European and Czech development co-operation. *Agriculture Journals*. 57: 529-533.

Srnec K., Blažková L., Šafránková M. 2006. Mikrofinanční instituce (MFIS) v méně rozvinutých zemích světa: Transformace neformálních na formální typy. Available at http://www.agris.cz/Content/files/main_files/75/152974/188Srnc.pdf: Accessed 2015-02-2015.

Svitáková J, Opočenská M, Žabková M, Hes T. 2011. Mikrofinancování z dobré i stinné stránky, aneb, jak to funguje a zkušenosti českých organizací. Praha: Nadační fond Microfinance. 89p.

Tomeš I. 1996. O chudobě jako o sociální události. Available at <http://www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace/html/ch/chudoba/o-chudobe-jako-o-socialni-udalosti.html>: Accessed 2015-04-08.

Trading economics. 2015. Bosnia and Herzegovina inflation rate. Available at <http://www.tradingeconomics.com/bosnia-and-herzegovina/inflation-cpi>: Accessed 2015-04-08.

Tripzone. 2015. Poloha Bosny a Hercegoviny. Available at http://www.tripzone.cz/content_img_cs/000/poloha-bosny-a-hercegoviny-na-mape-evropy-m-912.jpg: Accessed 2015-04-08.

Virginia T, Allen&Overy LLP. 2012. Microinsurance. Available at <http://a4id.org/sites/default/files/files/Short%20guide%20to%20Microinsurance.pdf>: Accessed 2015-02-25.

World Bank. 2009. Creating jobs through microfinance. Available at <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:22301906~pagePK:64257043~piPK:437376~theSitePK:4607,00.html>: 2015-04-08.

World Bank Group's. 2001. The definitions of poverty. Available at <http://siteresources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/335642-1124115102975/1555199-1124115187705/ch2.pdf>: Accessed 2015-04-08.

World Bank Group's. 2015. World Bank Group's:Poverty overview. Available at <http://www.worldbank.org/en/topic/poverty/overview#1>: Accessed 2015-04-8.